

Medisch

Ter gelegenheid van het 160-jarig bestaan van het St. Elisabeth Hospitaal wijdt de Napa enkele artikelen aan de medische wereld op Curaçao tussen 1816 en circa 1930. Vandaag: de medisch specialisten.

Tekst: **Jeannette van Ditzhuijzen**

In de eerste decennia van de 19e eeuw kon je bij de artsen op Curaçao niet van specialisatie spreken, ook al hadden sommige een bijzondere belangstelling voor een bepaald terrein. Veel artsen waren weliswaar gepromoveerd en waren daarmee dokter in de genees-, heel- en verloskunde geworden, maar van een gedegen opleiding van een paar jaar tot specialist op een bepaald vakgebied, zoals tegenwoordig het geval is, was nog geen sprake.

In de 19e eeuw kwamen wel regelmatig buitenlandse artsen naar Curaçao om hun gespecialiseerde diensten aan te bieden. Zoals eind 1816, toen Juan Herbelin in de krant aankondigde dat hij "met toestemming van het Gouvernement op het eiland is om zyne kunst uit te oefenen." Hoewel hij bij zijn vertrek enkele maanden later meldde dat hij ook kennis had van "geneesing van alle ziekten en ongemakken, de vrouwelijke Sexe eigen", was Herbelin naar Curaçao gekomen als 'tandenmeester'. Hij maakte bijvoorbeeld kunsttanden waarmee men "kan drinken en eten zonder enige moeite, zonder pijn en zonder noodzaak om ze uittemen." Ook vulde hij tanden met lood en maakte hij ze desgewenst schoon.

Arme lieden

In 1823 bezocht chirurg en oogarts John Kearny Rodgers uit New York ons eiland. Hij bood zijn diensten gratis aan "alle arme lieden (...) zonder de minste beloning hoe ook genaamd" aan. Gouverneur Cantz'laar stelde deze weldoener daarvoor een huis in Fort Amsterdam ter beschikking (beoosten de woning van de plaatselijke commandant). Daar zou Rodgers een maand lang elke middag van een tot twee uur spreekuur houden. De 'arme lieden' dienden wel een papier te overleggen, ondertekend door minstens twee leden van de Raad van Politie, waaruit bleek dat ze de dokter echt niet zelf konden betalen.

De Amerikaan Rodgers had zich in Londen gespeciali-

seerd in oogziekten (oogheelkunde is het oudste specialisme), waarna hij in New York aan de wieg had gestaan van de nog steeds bestaande 'New York Eye and Ear Infirmary'. Volgens zijn biograaf was hij in 1823 gevraagd om voor een grote operatie naar Curaçao te komen. Om welke operatie het ging, vermeldt hij helaas niet. Eenmaal hier voerde Rodgers diverse operaties uit. Daarvoor schonk Cantz'laar "als opperhoofd dezer kolonie" hem in een open brief "de warmste dankbetuiging." In datzelfde jaar beloofde ene William Morris dat hij patiënten met 'kanker en zweer' zou behandelen in het Stadshotel aan de huidige Handelskade (waar nu de Banco Industrial de Venezuela is gevestigd). Twijfelaars trok hij over de streep met 'geene geneezing, geene betaling'.

Deze drie artsen zijn in feite de eerste specialisten die we in de annalen tegenkomen. Het waren telkens artsen van buiten het eiland en ze bleven maar een tot enkele maanden op het eiland.

Toelating van artsen

In de publicaties van 1816, 1838 en 1874, waarin de toelating van geneesheren werd geregeld, werd nog met geen woord gerept over medisch specialisten. Geen wonder, zoals we gezien hebben, waren die er amper. Net als in Nederland trouwens. Daar werden in de officiële statistieken van 1883 slechts 32 medisch specialisten geteld.

Curaçao kende in dat jaar volgens mr. Eduard van Lier geen 'specialiteiten'. Wel was het de gewoonte, zo schreef hij, dat artsen de hulp van anderen inriepen. Maar gemakkelijk was dat volgens hem niet, want ze konden niet allemaal met elkaar door één deur: "Dan hebt ge 't, dat A. niet met B. of B. niet met C. wil consulteren, dat de familie echter toch B. wil roepen, en dat doet als A. en C. weg zijn."

De eerste Curaçaoënaar die zich - voor zover bekend - als oogarts vestigde, was dokter Isaac A. de Lima. In de Curaçaosche Courant van 7 april

1827 kondigde hij aan dat hij naar zijn geboorte-eiland was teruggekeerd om zich "als beoefenaar in de Genees, Heel en Vroedkunde, en ook als Occulist, nedertezetten." De Lima had zijn artsenopleiding genoten in Noord-Amerika, maar of hij zich gespecialiseerd had in de oogheelkunde, is onduidelijk. Ondanks lovende dankbrieven van patiënten in de krant vertrok hij na een paar jaar alweer, naar Puerto Rico.

Veel later, in 1859, meldde zich de arts H. Rhyner. Hij beloofde om patiënten die aan reuma leden te genezen "door een probaat middel in zeer korten tyd en zonder dat de ziekte immer terug keere." Rhyner, De Lima, Rodgers en anderen waren officieel als

geneesheer toegelaten. Maar kennelijk liepen er ook de nodige charlatans rond, die beterschap beloofden zonder dat ze over een gedegen opleiding beschikten. In oktober 1861 stelde de procureur des konings vast dat steeds vaker "uitgewekene vreemdelingen hier onverholten de geneeskundige praktyk uitoefenen." Medicijnen waren overal te koop, zelfs 'in bakjes langs de straat'.

Reden om in de krant nog maar eens de bepalingen van de Publicatie uit 1838 in herinnering te roepen: honderd gulden boete voor wie zonder toestemming de geneeskunde bedreef, en bij herhaling zelfs tweehonderd gulden. Wie niet betaalde verdween voor maximaal drie weken in het

catchot. Ziekten der urine-organen

De eerste uroloog verscheen in 1887: José Antonio Diaz Rojas. Hij had per gouvernementsbeschikking toestemming gekregen om op het eiland de 'ziekten der urine-organen' te behandelen. Enkele jaren later kwam een Venezolaanse oogspecialist, Manuel Palacio Renjifo, hierheen. Hij behandelde ook de zieke leerlingen van het Colegio Santo Tomás, die grotendeels uit Venezuela kwamen.

In het boekje verschenen ter gelegenheid van vijftig jaar St. Elisabeth Gasthuis noemde men de in Wiesbaden geboren arts Peter Carl Theodor Lens "de eerste chirurg (...), die hier groote operaties

De eerste medisch specialisten van eigen bodem:

- Thomas Gaerste (1896) en Willem Pieter Maal (1934) - keel-, neus- en oorarts
- Pieter Hendrik Maal - oogarts en chirurg (1934)
- Jules de Windt - chirurg (1946) en orthopeed (1959)
- Carlos 'Cachito' Winkel - kinderarts (1951)
- Christiaan 'Boy' Winkel - psychiater/neuroloog (1958)
- Tarsius Kroon - longarts (1959)
- Wim Statius van Eps - internist (1961)
- Sergio Leon - gynaecoloog (1962)
- Carlos en Freddie Maal - kaakchirurg (1963)
- Elis Martis - chirurg (1966)

specialisten

Thomas Gaerste woonde en werkte van 1894 tot 1909 op Curaçao.

De Curaçaoënaar Maurice Cohen Henriquez noemde zich eveneens chirurg. Hij was in 1905 in Amsterdam arts geworden en voerde op Curaçao regelmatig operaties uit. Maar ook hij was geen medisch specialist in de huidige zin van het woord.

Waarschijnlijk waren Lens en Cohen Henriquez autodidacten, net als de psychiater David Capriles - die overigens ook oogoperaties uitvoerde - en de oogarts Hendrik Ferguson, wiens patiënten zelfs uit Zuid-Amerika kwamen. Het was hun eigen belangstelling en ervaring die hen tot specialist maakten.

Lijkschouwing

Lijkschouwing, tegenwoordig een apart specialisme, gebeurde volgens mr. Eduard van Lier in 1883 nauwelijks. Artsen hadden er volgens hem geen zin in en bij een verdachte dood openden ze "alleen dat gedeelte van het lichaam waar de wond of mishandeling is voortgebracht." Vanaf de vorige eeuwwisseling werd lijkschouwing vaker genoemd in de kranten, maar het werk werd nog steeds door 'gewone' dokters gedaan, meestal in overheidsdienst. Onder anderen door Hendrik Ferguson, Jacobus Ellis, Maurice Cohen Henriquez en Thomas Gaerste.

Deze Gaerste (1873-1958) was misschien wel de eerste Curaçaoëse medisch specialist met een opleiding. Na zijn artsexamen in 1895 in New

York studeerde hij een jaar aan de 'New York Eye and Ear Infirmary' - van de eerder genoemde J.K. Rodgers. Eind 1896 kondigde hij in de krant aan dat hij aandoeningen aan ogen, oren en keel kon genezen. Hij was behalve huisarts en armendokter ook de eerste narcotiseur in het ziekenhuis. Vrijwel alle opgeleide medisch specialisten die aan het begin van de vorige eeuw op Curaçao werkten, waren Nederlanders. De chirurgen Marie Joseph 'Jops' Hugenholtz en Hendrik Simon Boogaart

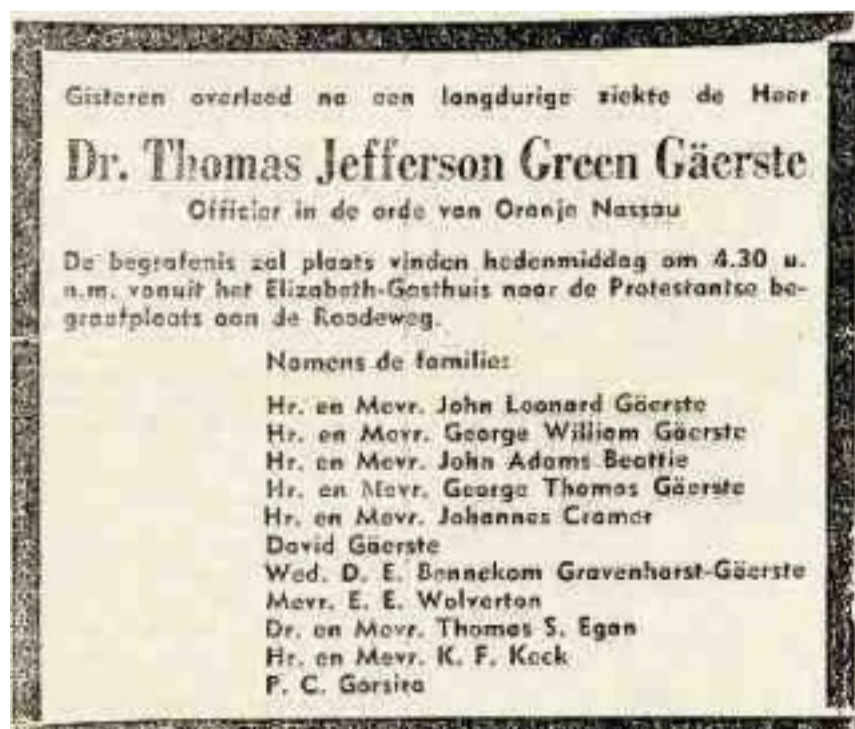
Hendrik Ferguson 1862-1945

Deze zoon van de op Curaçao opgeleide chirurgijn-majoor George August Laan Ferguson en Anna Constance Kikkert vertrok als veertienjarige voor studie naar Nederland. In september 1886 zwaaide hij in Amsterdam af als arts waarna hij als officier van gezondheid terugkeerde naar Curaçao. Hij was lid van de Geneeskundige Raad en van 1895 tot 1914 ook stadsgeneesheer. Ferguson maakte vooral naam als 'ogendokter'. In 1904 vertrok Ferguson naar Nederland voor verdere studie - wellicht wilde hij zich specialiseren? - maar na enkele maanden keerden hij en zijn (tweede) vrouw noodgedwongen terug omdat zij ziek was. Zij overleed een half jaar later. Regelmatig verschenen er loftuitingen van tevreden patiënten in de krant. Zo schrijft Johan Haseth in 1907: "Na de ondervonden behandeling aan zijn oog verwondert het ondergetekende niet dat de faam van Dr. H. Ferguson zich dagelijks meer en meer uitbreidt in de Kolonie niet alleen, maar ook in Zuid- en Centraal-Amerika." Ferguson stopte in 1920 met zijn werk bij de militaire geneeskundige dienst en vestigde zich als oogarts. Niet voor lang. Twee jaar later vertrok hij naar Nederland waar hij scheeparts werd. De 'ogendokter' was drie maal getrouwd: met Elisabeth van Daalen Wetters, met Mathilde van den Bossche en met Emilia Schotborgh. Van 1894 tot zijn vertrek naar Nederland in 1904 woonde hij met Mathilde van den Bossche en hun kinderen aan de Frederikstraat 102 in Otrobanda.

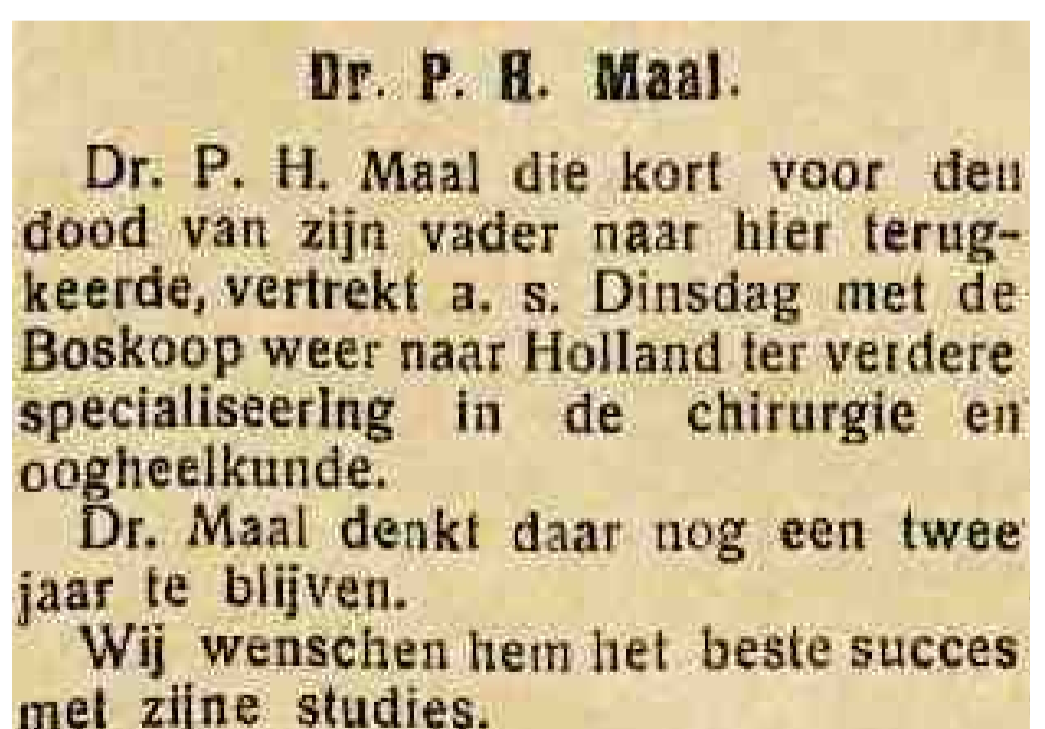
bijvoorbeeld. Boogaart kwam in 1919 naar Curaçao en bleef tot 1933, waarna Hugenholtz hem opvolgde. Boogaart was in het Rotterdamse Groot Stedelijk Ziekenhuis eerste assistent-operator geweest bij de latere professor Noordenbos. Hugenholtz was in totaal acht jaar de assistent geweest van deze Noordenbos. Hij opereerde tot zijn dood in 1962 in het St. Elisabeth Hospitaal. Deze artsen hadden dus wel degelijk een opleiding op hun vakterrein gedaan. Maar de officiële registratie van me-

disch specialisten in Nederland dateert pas van 1932. Ook de broers Willem Pieter en Pieter Hendrik 'Gungu' Maal volgden een specialistische opleiding. Gungu Maal vestigde zich na zijn afstuderen in 1926 op Curaçao, maar vertrok in 1931 naar Nederland voor specialisatie in de chirurgie en de oogheelkunde. Zijn broer studeerde in 1927 af en keerde in 1933 terug naar Nederland. Pas na de oorlog zouden meer yu di Kòrsou als medisch specialist volgen (zie kader).

disch specialisten in Nederland dateert pas van 1932. Ook de broers Willem Pieter en Pieter Hendrik 'Gungu' Maal volgden een specialistische opleiding. Gungu Maal vestigde zich na zijn afstuderen in 1926 op Curaçao, maar vertrok in 1931 naar Nederland voor specialisatie in de chirurgie en de oogheelkunde. Zijn broer studeerde in 1927 af en keerde in 1933 terug naar Nederland. Pas na de oorlog zouden meer yu di Kòrsou als medisch specialist volgen (zie kader).

Overlijdensadvertentie Thomas Gaerste.

Een bedankadvertentie voor Dr. P. H. Maal.